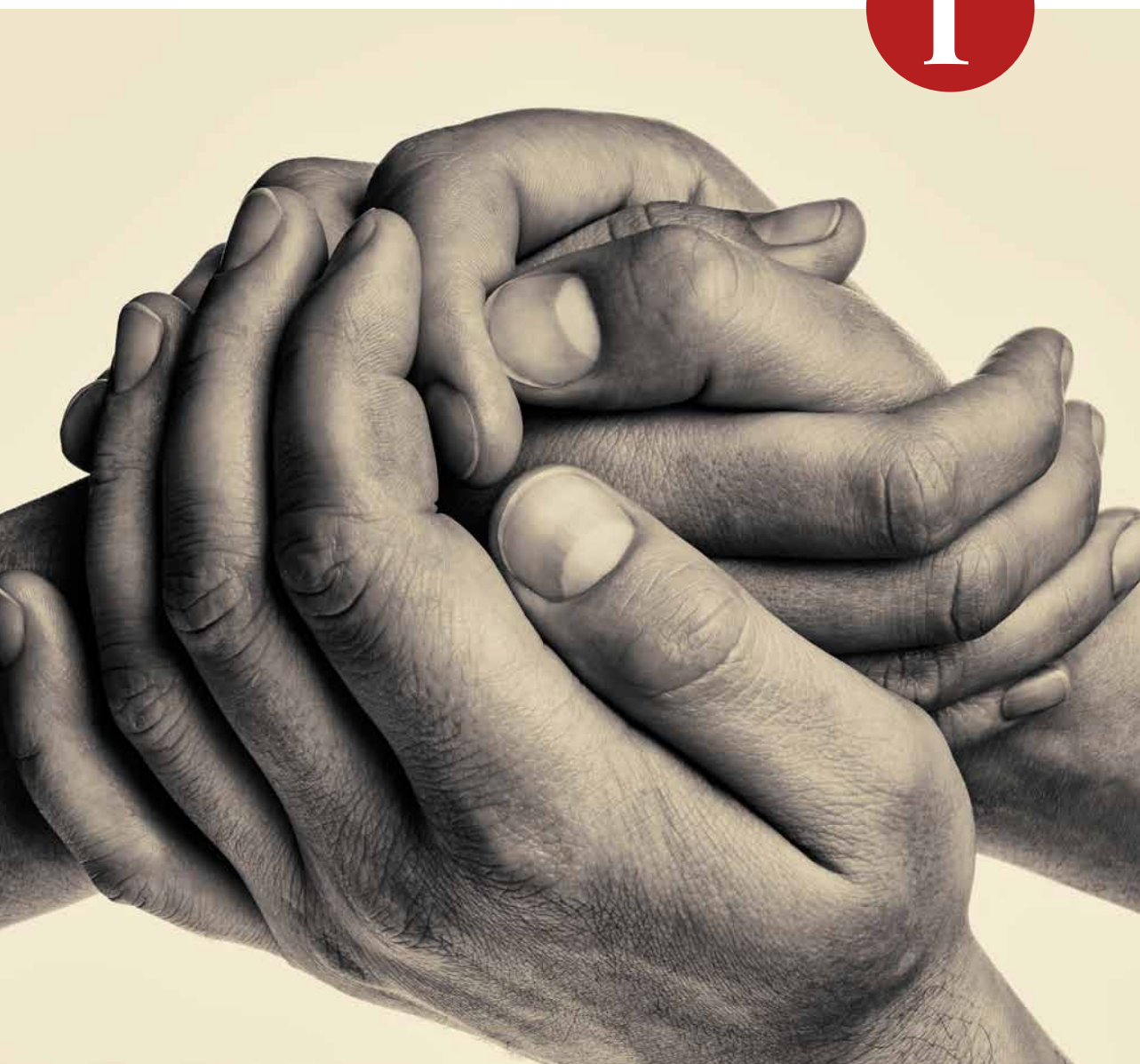

filantropia

je to rodinné

f

filantropia

číslo 2 • rok vydania 2019 • 2. ročník

Vydala Nadácia Pontis

Zelinárska 2, 821 08 Bratislava, Slovensko

Zostavili: Lenka Surotchak, Fero Pauliny, Katarína Šujanová,
Judita Majerová, Jakub Šimek, Jana Desiatniková

Editovanie: Fero Pauliny, Jana Meszárosová

Foto na obálke: SvetaZi/Shutterstock.com

Grafická úprava: Michal Šandrej

ISSN 2644-5344

www.nadaciapontis.sk

editoriál

V ostatnom čase veľa premýšľam o hodnotách, ktoré nám vštepovali rodičia, škola, prostredie. V celospoločenskej rovine moju generáciu najviac formovali hodnotové míľniky: Nežná revolúcia, vstup Slovenska do Európskej únie a NATO. V tej osobnej sa neustále pokúšam zodpovedať si výzvu hodnotového ukotvenia vlastných detí, a v tej pracovnej našich kľúčových tém, ktoré v Pontise riešime. Aj preto, že sa bezprostredne týkajú našich postojov k diverzite, inklúzii, starostlivosti o našu planétu či k spoločskej zodpovednosti.

Jedno z dôležitých riešení pre budúcnosť vidíme práve v prepájaní kapitálu so sociálnymi inováciami a v usilovaní sa o zmenu budúcnosti vzdelávania na Slovensku, o ktorú sa snažíme napr. aj cez náš program Generácia 3.0, ktorý pomáha šíriť inovatívne vzdelávacie prístupy do škôl, či projekt Budúcnosť inak, a mnohé ďalšie, ktoré podporujeme.

V Nadácii Pontis preto upriamujeme ešte väčšiu pozornosť nielen na sociálnych inovátorov, ale aj na vnútorných hýbačov zmien vo firmách (tzv. intrapreneurs), a najmä na šlachetných jednotlivcov – darcov know-how, času, financií, bez ktorých by aj ten najlepší podnikateľský či sociálny nápad ostal nenaplnený. Aj takto chceme ešte intenzívnejšie otvárať diskusiu a vzájomne sa vzdelávať a inšpirovať aj o možnostiach sociálneho investovania – ako mladšej sestry tradičnej filantropie.

Budeme sa tešiť, keď Vás osloví príbeh Franka Lowyho, rodáka z Filakova, ktorý nie je len talentovaný obchodník, ktorý vybudoval celosvetovú sieť nákupných centier, ale aj vážený filantrop. Z rozhovoru s manželmi Markovcami z firmy a Nadácie ESET sa dozvieme, čo ich najviac trápí a teší na súčasnom Slovensku. Úspešná bankárka Andrea Ferancová Bartoňová hovorí o tom, že jej leží na srdci kvalitné vzdelávanie; česko-austrálsky ekonóm Jan Libich navyše

vysvetľuje, ako vedie k prosperite celej spoločnosti. Inšpiratívny je aj príbeh Zuzky a Števa. Svojim svadobným hosťom napísali, aby im nenosili dary, ale podporili deti so zdravotným znevýhodnením. Náš kolega Jakub Šimek píše, aké otázky by sme si mali položiť, keď chceme maximalizovať náš pozitívny dopad.

V roku 2018 sme boli na Slovensku svedkami silného útoku na základy občianskej spoločnosti. Po brutálnej vražde dvoch mladých ľudí sa nás ľudia, ktorí uniesli našu krajinu, snažili presvedčiť, že za našou túžbou po spravodlivosti a slobode nie sme my sami, ale akési temné sily. Každý, kto sa postavil za slušnosť, bol razom po-dozrívý z postranných úmyslov. Naše skúsenosti však hovoria niečo celkom iné. Už vyše 20 rokov v Nadácii Pontis deň čo deň stretávame úžasných a rôznorodých ľudí, ktorí spolu s nami snívajú a naplňajú sen o dobrej krajine. A nechcú za to vôbec nič. Len lepšiu krajinu.

Veríme, že príbehy, ktoré Vám dnes prinášame, budú pre Vás inšpiráciou. Žijeme dobu, v ktorej veľmi potrebujeme energiu a podporu čestných a múdрых ľudí, ako ste vy. Potrebujeme filantropiu, ktorá sa nebojí postaviť sa za pravdu a prinášať skutočné, principiálne a udržateľné riešenia. To čo nás dnes, 30 rokov po Novembri '89, spája, je pocit zodpovednosti a túžba po krajine, v ktorej môže každý naplniť svoj potenciál.

**LENKA
SUROTCHAK**

výkonná riaditeľka
Nadácie Pontis

Manželia Markovci:

Nevnímame to tak,
že robíme filantropiu.
Keď môžeme zlepšiť veci,
v ktorých vidíme zmysel,
ideme do toho

Lucia a Richard z firmy a nadácie ESET sú vzácní ľudia. V otvorenom rozhovore sa dočítate, čo ich najviac trápi a teší na súčasnom Slovensku, ako vnímajú spoločenskú zodpovednosť či slovenské školstvo, aj prečo chcú podporovať špičkových vedcov.

Rozhovor som sa ani nepokúšala dohodnúť cez pracovný týždeň. V Richardovom pracovnom kalendári nie je veľa dní, ktoré by v spoločnosti ESET nebol na cestách a stretnutiach. Lucia zas popri udržiavaní rodinnej pohody manažuje zodpovedné podnikanie vo firme, celú Nadáciu ESET a je aj srdcom a dušou ESET Science Award. Do rozhovoru sme sa tak pustili v sobotu podvečer, keď sa deti unavené športovými aktivitami a rodinnou prechádzkou pomaly chystali spať.

Byť v prítomnosti oboch je vždy cenný dar. Kto ich nepozná, z pohody, nadhľadu, obrovskej pokory a „normálnosti“, ktorá z oboch vyžaruje, by ťažko tušil, že hovorí s jedným z najoceňovanejších a najuznávanejších manažérov Slovenska; a Lucia má zas obdiv profesionálov filantropického sveta za jej neskutočný záujem, znalosti a energiu spájať a posúvať veci dopredu. Oboch spájajú silné hodnoty čestnosti a viery v túto krajinu a potenciál ľudí, ktorí tu žijú. Obaja zdieľajú dar lásky k športu a schopnosť zasmiať sa aj sami na sebe. Vzájomná podpora, obdiv a vďaka sú ich silnou väzbou. Bolo mi veľkou ctou robiť tento rozhovor.

Lucia, Richard, ako rodina ste známi, že podporujete viacero tém, podľa čoho si ich vyberáte?

— RICHARD: Mnohé aktivity, ktoré podporujeme, súvisia buď s tým, čo sme zažili, alebo s tým, koho poznáme a s čím sme konfrontovaní. Niekedy je ťažké striktne rozlíšiť osobný a pracovný život. Lucia pracuje pre Nadáciu ESET, kde sa stretáva s rôznymi témami.

Občas sa ale môžu objaviť veci, ktoré firemnej nadácii nesedia do oblastí podpory, resp. ich z obmedzeného rozpočtu nevedia podporiť, my ako rodina však cítime, že by bola škoda ich nepodporiť.

— LUCIA: Súhlasím s tým, že firemná nadácia sa musí držať svojej témy, preto v Nadácii ESET dbáme na to, či projekty zapadajú do našich oblastí podpory a aký majú potenciál. Len tak vieme docieľiť, že naše obmedzené finančné zdroje pomôžu dosiahnuť vytýčený cieľ.

Osobne som konfrontovaná s množstvom skvelých projektov, ku ktorým mám aj vzťah, aj vidím ich potenciál a viem, že môžem pomôcť – finančne, ale aj svojou osobnou

zainteresovanosťou. Tiež však máme svoje limity a kapacitu, aby nám to neprerástlo cez hlavu; každopádne, vo všetkých prípadoch to v konečnom dôsledku smeruje k tomu, že sa chceme svojou mierou pripojiť k aktívnym ľuďom, ktorí prispievajú k tomu, aby sa na Slovensku žilo lepšie.

Mení sa rokmi to, o akú podporu vás ľudia či organizácie žiadajú? A zároveň, mení sa to, čo vy od projektov očakávate?

— LUCIA: Myslím si, že sa to hlavne z našej strany posunulo na iný level. Kedysi to bolo o tom, že nás organizácia požiadala o finančnú pomoc, a ak sme vyhodnotili, že robí prospešné veci, tak sme ju podporili a ďalej sme to už v podstate neriešili. Teraz už chceme vedieť, na čo presne použijú naše peniaze a s akým dopadom, čo sa tým vyrieši a zlepší.

Napríklad pri rekonštrukcii detskej onkológie sme presne vedeli, že vďaka otvoreniu dennej kliniky nemusia byť deti kvôli podaniu chemoterapie niekoľko dní v nemocničnom prostredí a môžu viac času tráviť so svojimi blízkymi v domácom prostredí.

Manželia Markovci na odovzdávaní ocenení Via Bona 2017. Foto: Tomáš Halász

Priamo na oddelení tak ostávajú iba deti, ktorých stav si to vyžaduje, majú však už vytvorené podmienky, aby ich neohrozovali nemocničné baktérie.

Rovnako sa zaujímame aj o vzdelávacie projekty. Jednoducho povedané, keď teraz na niečo prispievame, zaujíma nás, ako sa „znásobí“ náš dar, aby bol spoločný dopad čo najväčší.

Richard, čo je v tomto smere dôležité pre teba?

— RICHARD: Na jednej strane je tradičná a ľahko pochopiteľná predstava o filantropii, kedy niekto, kto má v živote viac, ako potrebuje – a myslím si, že tam patrí väčšina z nás – venuje časť niekomu, kto trpí nedostatkom alebo koho zasiahla nepriaznivá životná situácia, respektíve niekomu, na koho systém nemyslí.

Pre mňa je ale veľmi podstatné, že firma, ktorú viem, sama o sebe slúži ako príklad pre spoločnosť. Cítim to tak, že nateraz je príbeh firmy ESET, ktorá dosiahla svetový úspech vďaka umu svojich zamestnancov a hodnotám, na ktorých bola vybudovaná, pre túto krajinu ešte dôležitejší ako to, koľko z peňazí venujeme ako firma späť do spoločnosti.

V lete ste sa ako rodina vybrali do Himalájí, prečo ste si zvolili práve túto destináciu?

— LUCIA: Chceli sme deťom ukázať iný svet, aby videli, že to, ako sa žije na Slovensku, nie je samozrejmosť. Aj u nás má mnoho ľudí ťažký život, ale predsa len je rozdiel medzi ťažkým u nás a ťažkým v Indii, resp. v podobných destináciách. S Richardom sme zvykli cestovať po krajinách s inou kultúrou, čo nás v konečnom dôsledku len obohatilo. Teraz to ukazujeme aj našim deťom.

Rozprávali ste sa o tom s nimi? Pýtali ste sa ich, ako vnímajú chudobu a kontrast medzi životom tam a tu?

— RICHARD: Snažíme sa veci, ktoré takto spoločne zažijeme, deťom vysvetliť a porovnať s tým, čo bežne poznajú. Veľa vecí ani nepomenujeme explicitne, ale deti to pochopia z toho, čo vidia.

— LUCIA: Deti, a nielen tie naše, si cez to, čo zažívajú, samy vytvárajú názor. Pevne verím, že cez rôzne skúsenosti do nich vštepujeme hodnoty a že tie v nich niekde ostanú a neskôr sa zachovajú správne.

Vediete ich k filantropii? Viem, že váš syn robil veľmi pekný školský projekt.

— LUCIA: Sme radi, že školy rozvíjajú v deťoch aj takýto spoločenský rozmer. Škola, do ktorej chodia naše deti, je zapojená do rozvojového programu pre mladých – Medzinárodnej ceny vojvodu z Edinburghu, ktorej súčasťou je aj charitatívna oblasť. Miška si vybrala návštevu domova dôchodcov, myslím, že to v nej veľa zanechalo, naučila sa, že starí ľudia sú veľmi vďační. Peťo sa rozhodol, že podporí vzdelávacie stredisko Včelí kRaj, ktoré aj zážitkovou formou ukazuje, ako veľmi sú včely dôležité. Veľmi ho to bavilo a mal pocit, že by to mohlo zaujať aj jeho rovesníkov.

Takéto projekty ukazujú, že filantropia nie je len vecou dospelých. Čo je filantropia pre vás?

— RICHARD: Vnímam ju v dvoch podobách. Jedna je taká tá inštitucionalizovaná filantropia, ktorá sa v určitých kruhoch spoločnosti už očakáva, má byť vidieť, aby inšpirovala. Tá druhá je viac osobná, keď človek vníma, že sa má lepšie ako iní, a snaží sa pomôcť tam, kde je to potrebné. Neraz takýto ľudia, a ja to cítim podobne, nepovažujú za dôležité hovoriť o tom verejne, robia to skôr pre svoj vnútorný pocit alebo v záujme nejakého vyššieho dobra. Nedá sa povedať, že jedna podoba je dobrá a druhá zlá, obe majú svoju úlohu.

— LUCIA: Nevnímame to tak, že robíme filantropiu. Jednoducho, keď môžeme zlepšiť stav vecí, v ktorých vidíme zmysel, ideme do toho. Keď každý, kto môže niečo urobiť pre komunitu, krajinu alebo životné prostredie, prispieje svojou mierou, môže sa nám tu všetkým žiť lepšie.

Obaja veľa hovoríte o tom, že chcete, aby bolo Slovensko lepšou krajinou. Ako si ju predstavujete?

— RICHARD: Predstavujem si krajinu, v ktorej sú ľudia schopní naplniť svoj potenciál, jednoducho krajinu, s ktorou si najmä mladí ľudia spoja svoju budúcnosť. Majú príležitosť dosiahnuť primerané vzdelanie a majú priestor ukázať svoju šikovnosť bez toho, aby museli odísť. Ale ak sa tak rozhodnú, môžu – majú slobodu.

— LUCIA: Súhlasím a dopĺňam, že krajina sú okrem hlavného mesta aj regióny, a tam bude túto víziu ešte ťažšie dosiahnuť. Čo bude budúcnosť krajiny ovplyvňovať, je aj schopnosť prispôbiť sa zmenám. A to mi nejde dokopy so stále rovnakým spôsobom výučby ako spred tridsiatich rokov. Takže lepšie Slovensko je pre mňa lepšie školstvo a vynikajúci učitelia. Od toho sa odvíja všetko ostatné.

Je niečo, čo vás na Slovensku aktuálne trápi, čo nie je obrazom krajiny, ktorú si predstavujete?

— RICHARD: Žijeme vo svete, v ktorom je v poslednom čase ešte viac cítiť snahu niektorých skupín dobre vydávať za zlé a zlé za dobré. Dobrí ľudia tak musia tráviť čas obranou samých seba pred konšpiračnými teóriami, útokmi a prekrúcaním faktov. Aj vo vedení krajiny máme ľudí, ktorí sú zvyknutí používať pochybné spôsoby, ako sa presadzovať, a byť zdantlivo úspešní. Vzdelanie a pokrok sú ich nepriateľom, budú proti nim bojovať a zneužívať nástroje, ktoré majú k dispozícii.

Mám pocit, že vzdelanie je pre vás dôležitá rodinná hodnota. Je práve vzdelávanie tým, čo nám môže pomôcť brániť sa pred prekrúcaním faktov?

— RICHARD: Nepochybné áno. Ako som spomínal, je dôležité, aby mal človek možnosť naplniť svoj potenciál. Akonáhle som schopný rozmýšľať voľnejšie a v širších súvislostiach, otvára mi to oveľa viac možností, v ktorých sa môžem realizovať. A môžem tak robiť to, na čo mám najväčšie predpoklady a čo ma najviac baví. Môžem mať hodnotnejší život, v ktorom mi nebudú chýbať konšpirácie a nepriatelia, aby som si nimi ospravedlnil svoj neúspech. V minulosti to, v akom prostredí človek vyrastal a čo robili jeho rodičia, veľmi

Lucia a Richard počas Tvrďáka 2018. Foto: Pavol Papač

predurčilo aj jeho budúcnosť. V dnešnej dobe sme už, našťastie, o kúsok ďalej.

— LUCIA: Aj o tomto je to prispôbovanie sa zmenám. V dnešnej dobe sa na nás valia informácie a je potrebné nebyť len ich pasívnymi prijímateľmi, ale využiť našu schopnosť kriticky myslieť, a tak sa rozhodovať. Rodičia sú prví, ktorí učia svoje deti používať túto schopnosť už v tých najzákladnejších činnostiach, ale neskôr už strácajú plný dosah a túto úlohu preberá aj okolie – učitelia, rovesníci...

Ak na školách budú vnímaví učitelia, ktorí budú u detí a mládeže túto schopnosť ďalej rozvíjať, nemusíme sa obávať propagand, netolerantného správania a extrémistického pretláčania názorov. Ak rodičia a učitelia budú deťom a mladým spoločne vštepovať vieru v seba a vo svoje schopnosti, to, ako sa niekto narodí, nemusí automaticky zaškatuľkovať jeho ďalší život.

Spomínam si, že keď si na jednom podujatí Generácie 3.0 videla, ako študentky robia cez prázdniny vzdelávací projekt pre svojich rovesníkov, povedala si, že ty si ten čas trávil okopávaním záhrady.

— LUCIA: Áno, žili sme na dedine ešte za socializmu, kde sme boli tak prirodzene vtiahnutí do kolobehu prác na záhrade a vo vinohrade. Nestážujem sa, aj to ma veľa naučilo, keby som však vtedy mala možnosti, ktoré sa ponúkajú teraz, asi by sa môj život

V cieľi Tvrďáka 2018 – najväčšieho slovenského terénneho prekážkového behu. Foto: Pavol Papač

vyvíjal úplne inak. Aj na moje rozhodnutie ísť na vysokú školu mali vtedy skôr vplyv moji kamaráti.

Nechcem tým však povedať, že bez vysokej školy človek nemôže byť úspešný, práve naopak, aj dobrí majstri sú prepotrební, vodiči, kuchári, keď pochtivo robia svoju robotu, môžu byť úspešní a naplniť svoj potenciál v tom, v čom sú dobrí a čo ich naplňa. Radšej byť vynikajúcim elektrikárom ako podpriemerným projektovým manažérom v korporácii. (smiech)

A chcem zdôrazniť, že byť okrem toho aj dobrým rodičom je poslanie. A aj ja si prajem, aby sa nám podarilo z našich troch detí vychovať najmä zodpovedných a čestných ľudí.

— RICHARD: Keď vyrastáme, sme formovaní rodinou a prostredím, no potom sa posúvame ďalej sami. Keď neskôr vychováme deti, je dobré, keď im prinesieme nejaký ďalší kúsok oproti tomu, čo sme dostali vo svojom detstve my. Deti tak začínajú o trochu ďalej a môžu sa zase posunúť.

Vysokú školu vnímam najmä ako prostriedok, vďaka ktorému človek vidí nové možnosti, stretne nových ľudí a zažije nový spôsob uvažovania, novú inšpiráciu. Práve preto je dôležité, aby toto prostredie priťahovalo najlepších z najlepších a bolo nositeľom a šíriteľom hodnôt. Školstvo na Slovensku však stagnuje, zdá sa mi, že chýba dostatočný záujem zo strany štátu.

Čím to je, že často nevidíme vzdelanie ako niečo, čo nám prinesie kvalitnejší život a viac príležitostí?

— RICHARD: Často sa v spoločnosti hovorí o tom, čo je tradičné. Vraciame sa do minulosti a porovnávame, ako to bývalo kedysi. Na prvý pohľad znie myšlienka, že sa musíme vrátiť ku tradičným hodnotám, možno dobre, ale keď porovnáme svet dnes a pred 50 alebo 100 rokmi, alebo hoci len pred 15-timi, tak je veľmi odlišný. Nie je preto dobré ostať mentálne nastavený na minulosť. Takýto postoj k životu podľa mňa progres spomaľuje.

Šiesti spolumajitelia firmy ESET sa rozhodli podporovať vedu a výskum a Nadácia ESET tak nedávno spustila nominácie pre ocenenie ESET Science Award. Je to jeden zo spôsobov, ktorým chcete „hacknúť“ vzdelávanie na Slovensku a posunúť ho na vyšší level?

— RICHARD: Naša cena chce zmeniť postoj ľudí – aby bola širšia verejnosť pozitívnejšie naladená na vedu a vnímala ju atraktívnejšie. Aby ľudia nehovorili: „My tu ťažko žijeme, nechcete od nás ešte, aby išlo viac peňazí do vedy.“ Nie je to tak, že keď pôjde viac zdrojov na výskum, niekde inde budú chýbať. Investovať do vedy, výskumu a vzdelávania by mali štáty nie preto, že sú bohaté, ale aby sa stali bohatými a pozdvihli životnú úroveň obyvateľstva.

— LUCIA: Ja doplním, že naša cena nebude financovať vedu a výskum, to je úlohou štátu, aj keď u nás, bohužiaľ, zlyháva. Chceme podporiť výnimočných slovenských vedcov a vedeckých pracovníkov a prispieť k zmene vnímania vedy u nás. Chceme prinášať inšpiratívne vzory z radov úspešných svetoznámych vedcov a vedkýň, popularizovať vedu, či ukázať, že aj malá krajina ako my sa prostredníctvom vedy a výskumu vie presadiť a posúvať sa dopredu.

Čo by ste chceli, aby cena v najbližších 5-6 rokoch dosiahla?

— RICHARD: Veda má veľmi praktický aspekt – vedie k tomu, že máme efektívnejšie poľnohospodárstvo, vieme lepšie liečiť ľudí, uľahčovať si namáhavú prácu, predchádzať nešťastiam a podobne. Na Slovensku však žijeme v tom, že výskum, ktorý hľadá lieky na neliečiteľné choroby, sa deje niekde v Japonsku alebo v Amerike. Máme pocit, že to ide mimo nás, že sme iba konzumenti. Ale nemusí to tak byť.

Našou cenou chceme ľuďom ukázať, že veda a túžba po poznaní je jeden zo spôsobov, ako naplňovať svoj život. Túžba po poznaní a prirodzená zvedavosť nemá byť iba vecou malých detí – týka sa každého z nás.

Lucia, v ESETe sa venuješ spoločenskej zodpovednosti. Do akej miery je pre špičkových ľudí, ktorí do ESETu prichádzajú, táto téma dôležitá?

— LUCIA: Verím, že ESET má v tomto smere silné renomé, naši terajší či potenciálni zamestnanci chcú byť u nás aj pre to, aké hodnoty vyznávame. To, ako sa prezentujeme navonok, vnútri firmy naozaj žijeme. A v podstate od začiatku sa ESET snaží byť lídrom zodpovedného podnikania aj v rámci firemného prostredia.

— RICHARD: Je to pre zamestnancov dôležité. Viacerí nám povedali, že sa rozhodovali na základe toho, ako vnímali naše hodnoty. Zaujímavé je, že nemusíme hovoriť, ktoré to sú.

Richard, napriek tomu, že vyhrávaš manažérske ceny a v poslednom období ste pravidelne Firmou roka, s Luciou aj s ďalšími kolegami ste sa postavili na štart prekážkového behu Tvrdák a v blate zabehli 5 km na podporu projektu Generácia 3.0, ktorý pomáha šíriť inovatívne vzdelávacie prístupy do škôl. Prečo? (smiech)

— RICHARD: Malé deti sa radi hrajú v blate, dospeli si návrat k detskej prirodzenosti môžu vyskúšať pri Tvrdákoví. (úsmev) Keď to poviem ale vážnejšie, tak je to podľa mňa dobrý príklad toho, ako spojiť príjemné s užitočným. Keď to vieme prepojiť s takýmto zmysluplným poslanstvom, a dokonca naň namotať aj kolegov, máme z toho radosť.

— LUCIA: Keď sme sa s Rišom spoznali, povedal, že som do voza aj do koča. Medzi nami, stále som viac do voza ako do koča. (smiech) Z mojej strany ide pri Tvrdákoví o výzvu a samotné prekonanie sa, ale ochotne do toho pre dobrú vec vždy idem a verbujem aj ďalších kolegov. Verím, že tento rok nás bude tiež dosť a symbolicky tak ukážeme, že učitelia, za ktorých na štarte stojíme, sa rovnako ako my boria s prekážkami v systéme. Šíreniu dobrých vzdelávacích prístupov preto treba napomáhať.

Tri príbehy Franka Lowyho

Ako vtesnať život Franka Lowyho (88) do pár desiatok riadkov a niekoľkých strán? Rodák z Filákova prežil holokaust. Spolu s rodinou, ktorá mu ostala, emigroval do Austrálie, kde z ničoho vystaval miliardovú spoločnosť Westfield, ktorá do predminulého roka vlastnila 104 obchodných centier v 13 krajinách sveta. Podľa časopisu Forbes bol v roku 2018 s majetkom 5,9 miliardy dolárov 296. najbohatší človek na svete a patrí k najbohatším Austrálčanom.

Frank Lowy však nie je len húževnatý muž s talentom obchodníka. V troch príbehoch vám ukážeme jeho ďalšiu tvár – hlavy rodiny so silným zmyslom pre hodnoty.

PRÍBEH PRVÝ: Zmierenie sa s minulosťou

Počas prvej polovice života nemal Frank záujem vracieť sa na Slovensko. Členovia židovskej komunity z Filakova zahynuli v Osvienčime a mesto bolo etnicky „vyčistené“. Keďže Frankov dospelý život bol veľmi aktívny, bolo pre neho relatívne ľahké vyblokovať minulosť z myšlienok.

Takéto komfortné vnútorné nastavenie však nebolo dlhodobo udržateľné. Po prekročení päťdesiatky začal trpieť bolesťami brucha. Chodil od doktora k doktorovi, ale nikto mu nevedel pomôcť. Napokon sa mu podarilo so psychológom otvoriť témy a spomienky, ktorým sa dlhé roky vyhýbal. Frank si uvedomil, že poznačený minulosťou stále žije v konštantnom strachu o bezpečnosť svojej rodiny.

V myšlienkach sa začal čoraz viac vracieť do Filakova, na miesto, kde celá rodina žila ešte spolu, než počas 2. svetovej vojny zmizol jeho otec Hugo, ktorý sa skrýval v Budapešti. Frank až do roku 1991 nevedel, čo sa s ním stalo, a nebyť náhody, nevedel by to do dnešného dňa.

V tom čase sa do Los Angeles presťahoval jeho syn Peter s manželkou a dvomi dcérami. V hoteli, v ktorom boli ubytovaní, si každé ráno zišiel po noviny. Keď zavolali jeho meno, po noviny sa natiahal starší pán. Tiež niesol meno Lowy. Hneď sa dali do reči.

Hoci neboli príbuzní, Meyer Lowy poznal jeho starého otca z tábora v maďarskom meste Malá Tarča, kde spolu strávili päť alebo šesť týždňov po tom, ako ich zajali na vlakovej stanici v Budapešti, kde sa snažili kúpiť lístky, aby mohli s rodinami utiecť. Meyer mal vtedy 18 rokov, Hugo 50. Opísal Petrovi, ako jeho starý otec pomáhal udržať v táboch vieru a šíril v ľuďoch nádej na prežitie. Aj vďaka modlitebnej knihe, ktorá sa mu nakoniec stala osudnou. Po príchode do Osvienčimu mu ju stráž násilne odobrala, keď sa po ňu zohol, strážnici ho dobili na smrť.

Peter hneď zavolať otcovi. Po toľkých rokoch dohadov Frank konečne zistil, čo sa s jeho otcom stalo. Hoci mali komplikovaný vzťah (podľa Franka otec nemal podnikateľské myslenie a nevedel celkom uživiť rodinu), jeho duchovná sila a pomoc ľuďom v hraničnej situácii poskytla Frankovi zmierenie sa s minulosťou. Vo veku 73 rokov bol na otca hrdý.

V Sydney dal postaviť synagógu nesúcu meno jeho otca, ale nezdalo sa mu to dosť. O pár rokov neskôr zakopal spolu s manželkou Shirley na dvere ich niekdajšieho domu vo Filakove. Noví majitelia ich pozvali dnu. S miestom, kde vyrastal a kde spolu rodina žila, cítil obrovské spojenie. Najbližšie roky postupne do Filakova priviezol najprv svoje deti a neskôr aj vnukov a vnučky. Prispel na opravu a údržbu cintorína a dal postaviť pamätník na uctenie si pamiatky komunity Židov v meste.

Napokon stál pred posledným krokom na ceste k vyrovnaniu sa s minulosťou – chcel pre svojho otca dôstojnú rozlúčku a pohreb. Osvienčim dovtedy nikdy nenavštívil. Nechcel tam prísť, kým tam nebude stáť miesto, pred ktorým by sa mohol rozlúčiť s otcom a pri tom sa dotknúť niečoho, čo by ho symbolizovalo.

Vďaka stretnutiu s izraelským historikom Gideonom Greifom, ktorý mal v roku 2006 v Austrálii sériu prednášok o holokauste, sa dozvedel viac o tom, ako prebiehali maďarské transporty do koncentračných táborov. Vďaka jeho vedomostiam vedeli presne určiť, v akom type vagónov prevážali jeho otca. Uvedomil si, že práve nedôstojný vagón sa môže stať symbolom pre obete holokaustu. Po dlhom hľadaní našiel správny model, nechal ho opraviť a presvedčil riaditeľa múzea v Osvienčime, aby ho mohol postaviť pred jeho brány (vo vnútri nebolo možné umiestniť žiadne pamätníky viažuce sa ku konkrétnej osobe).

Počas sivého dňa v septembri 2009 vagón priviezli až k rampe, kde pred rokmi pôvodne stál. Na plakete je napísané: Tento vagón slúži ako spomienka na 400-tisíc Židov, ktorí boli deportovaní z Maďarska vo viac ako 100 transportoch na jar a v lete v roku 1944. Múzeum súhlasilo, že zozadu môže byť umiestnená ešte jedna malá tabuľka. S nápisom, že vagón bol obnovený z prostriedkov rodiny Huga Lowyho, ktorý v koncentračnom tábore zahynul.

O 66 rokov neskôr, na jar v roku 2010, si smrť svojho otca uctil spolu s celou rodinou na mieste, kde zomrel. Frank zobral svoju modlitebnú knižku a jeho synovia ju uložili do vagóna spolu s bielymi kameňmi na znak spomienky na všetkých, ktorí tu zahynuli.

PRÍBEH DRUHÝ: Dar Austrálii

V januári 2002 oslávil Frank 50. výročie príchodu do Austrálie. Rozhodol sa spraviť veľké gesto – ako poďakovanie za príležitosti, ktoré od krajiny dostal. Dovtedy s rodinou a firmou venoval finančné prostriedky na rôzne štipendiá, granty či budovy, ale tentoraz chcel spraviť niečo iné, čo by krajinu zmenilo a pokračovalo by to aj po jeho smrti. Uvažoval, že ideálne by bolo zanechať intelektuálne dedičstvo.

Jeho syn Peter ho priviedol na myšlienku založiť think tank, ktorý by bol dlhodobým príspevkom Austrálii.

Na vznik inštitútu Lowy Institute for International Policy prispel sumou 30 miliónov dolárov, ktorá je považovaná za najväčší príspevok jednotlivca takémuto druhu organizácie v Austrálii. Aj keď sa jeho synovia zaviazali, že inštitút budú dlhodobo podporovať, chcel, aby fungoval na podnikateľskom princípe. V roku 2010 prestal byť inštitút finančne závislý a už len 50 % príspevkov poskytovala rodina. „Vždy som zastával názor, že by ho mala vlastniť komunita, pretože s jedným dominantným prispievateľom by jeho práca mohla smerovať k jeho vlastným zámerom,“ povedal Frank.

Kľúčové zameranie inštitútu definoval ako originálny výskum, o ktorý by sa mohli opierať austrálske inštitúcie pri informovaní o medzinárodnej politike a s ňou spojených súvislostiach, ktoré z nej pre krajinu vyplývajú. Zamestnanci think tanku publikujú články, komentujú geopolitické udalosti, dávajú rozhovory, vedú verejné fóra a diskusie s vládou a zastupujú austrálsky hlas na medzinárodných konferenciách.

Okrem toho, že Frank daroval inštitútu peniaze, do správnej rady pritiahol úspešných ľudí z iných sfér. Tiež sa neustále zaujímal, či je inštitút na správnej ceste, mení spoločnosť k lepšiemu a či na to existuje aj dôkaz.

V januári 2012 bol Lowy Institute for International Policy vyhodnotený ako piaty najlepší v Ázii a dostal sa aj medzi TOP 30 mimo Ameriky (podľa prieskumu University of Pennsylvania spomedzi 6 000 think tankov).

PRÍBEH TRETÍ: Na rodine záleží

„Tato, výsledky sú zlé,“ povedal Steven otcovi v jeho kancelárii v roku 2003. Hrozilo mu, že do piatich až desiatich rokov stratí zrak. Frank nechal syna vyrozprávať sa a povedal: „Steven, nájdeme spôsob. Zomkneme sa ako rodina a použijeme naše finančné možnosti, aby sme tento problém vyriešili.“ Potom vstal a svojho syna objal.

Hoci to bol pre Franka obrovský šok, okamžite začal zvažovať možnosti, ktoré mali. Poznal zúfalých ľudí, ktorí cestovali po svete a hľadali neexistujúce druhy liečby, a nechcel dopadnúť ako oni. V tom momente vedel, čo musia spraviť. Roky boli angažovaní v medicínskom výskume a teraz ho budú musieť rozšíriť. Steven určite nebol jediný, aj iní ľudia majú pravdepodobne rovnaký zdravotný problém.

Frank sa obával, že v jednej inštitúcii nenájde pokope všetkých expertov, preto sa rozhodol pre medzinárodný kolaboratívny výskum. Koncom roku 2004 vznikol Lowy Medical Research Institute. Otec a syn budovali inštitút s rovnakým zanietením, aké ukázali pri budovaní spoločnosti Westfield. Špecialista na očné sietnice Mark Gillies popísal model, ktorý vytvorili Lowyovci pri hľadaní liečby, ako bezprecedentný.

Vďaka výskumu a implantácii aparátu, ktorý produkuje proteín na zastavenie alebo spomalenie degenerácie nervových buniek v oku, sa v roku 2012 poškodzovanie Stevenovho zdravého oka začalo spomaľovať a uvažoval, že si ho dá implantovať aj do poškodeného.

Do roku 2014 investovala rodina do výskumu 50 miliónov dolárov. Steven mal výčitky pre výšku sumy a pokračovanie výskumu ju malo ešte navýšiť. Otec ho však upokojil: „Sme na to pripravení.“ Povzbudením mu tiež bolo, že vďaka výskumu sa prišlo na možné liečenie aj iných ochorení.

KATARÍNA ŠUJANOVÁ

Po kousku a s požehnáním od Komenského

Socha učitele národů J. A. Komenského ve Fulneku od Jana Štursy z roku 1924. Foto: Ivan Motýl

Rodinný Nadační fond Kousek po kousku z Fulneku už názvem přiznává, jak těžce se mění věci k lepšímu. Je to jako skládat obrovské puzzle nebo mandalu. Zatímco kino v blízkých Odrách díky nadaci opět promítá, barokní klášter nad Fulnekem stále chátrá.

Píše se rok 1983 a Fulnecké dny Jana Amose Komenského končí spontánním zpěvem Písně práce, jež burácí sálem naplněným kantory z celé republiky. Ve městě na severu Moravy, kde působil učitel národů, se právě rozdávají vyznamenání Za zásluhy a rozvoj socialistického školství. „Vychováváte generaci, jejíž příslušníci budou žít a pracovat ve třetím tisíciletí, generaci budovatelů komunistické společnosti, která musí dovést náš boj do vítězného konce,“ hřímá k učitelům tajemník Ústředního výboru Komunistické strany Československa Josef Havlín.

Nejen umění prodat

Ke generaci malých budovatelů, kteří měli po roce 2000 proměnit stranickou vizi v realitu, patřila i tehdy jedenáctiletá fulnecká školačka Martina Vyhliďalová. Pověstné kolo dějin se naštěstí kutálelo jinak, než si přál komunistický tajemník Havlín. Rodina Vyhliďalů ve třetím tisíciletí buduje úspěšnou firmu Pars Komponenty a Martina v ní má od počátku důležité slovo. „Můj tatínek Vladimír pracoval ve Vagonce Studénka, a když se v roce 1998 podnik rozdrobil, koupil se společníky část továrny, která už patnáct let vyrábí dveře, okna a další díly pro vlaky, tramvaje, autobusy nebo metro,“ popisuje paní Martina, dnes už příjmením Mazancová. Absolventka ekonomické fakulty si vzala na bedra ekonomiku firmy. „Začínali jsme ve třiceti lidech, dnes dáváme práci sto padesáti zaměstnancům.“

Od sklonku devadesátých let také přemýšlela, jaký systém pomoci má firma zvolit. „Rodiče mě vychovávali přísně, zároveň však v tolerantním prostředí. Často u nás přespávali kamarádi, zatímco jejich rodiče nedovolili, abychom nocovali u nich. To mi přišlo divné,“ přemítá nad důvody, proč jí připadá samozřejmé pomáhat druhým. Díky otevřené povaze bývala pro přátele „vrbou“ a život brzy viděla i z jiné strany. „Na gymnáziu jsem se nevyhýbala žádnému prostředí, měla jsem kamarády mezi sportovci i mezi hašířáky,“ líčí.

Zchátralý kapucínský klášter ve Fulneku aneb naděje umírá poslední. Foto: Ivan Motýl

Hned od založení Pars Komponenty firma nepředváděla jen „umění prodat“, ale i „umění darovat“. Zpočátku to byla spíše spontánní pomoc podle vzoru hlas srdce. Když se například ozvala kardiologická ordinace v nedalekém Bílovci, přesvědčila paní Martina rodinu, aby na koupi lékařských přístrojů přispěli téměř půl milionem korun. „Vyrábíme plošiny pro nástup invalidů do hromadné dopravy, pomoc tímto směrem byla logická,“ vysvětluje, proč firma podpořila i sledge hokej (pro sportovce s postižením dolní části těla, pozn. red.). Vyhlídalovi se dcerou Martinou pomáhali takříkajíc „kousek po kousku“, aniž by někdo z nich tušil, že tímto souslovím později pojmenují rodinný nadační fond.

Všechno pro klášter

V roce 1999 slavila ostravská kapela Buty úspěch s hitem Nad stádem koní a Česká republika se stala členem NATO. V areálu fulneckého kláštera, jehož výstavba začala v roce

1670, to ale vypadalo jako po bombardování. V místním tisku dokonce vyšel článek Klášter bez šance. „Zchátralý kapucínský klášter ve Fulneku již zřejmě nikdo nezachrání, myslí si to i místostarosta,“ zaznělo ve zprávě.

Zkáza kláštera začala roku 1950, kdy museli odejít mniši a objekt používal jako sklad výrobce praček Romo Fulnek. Za normalizace se z kláštera staly ruiny a město ho chtělo srovnat se zemí. „Klášter je pro mou generaci symbol dětství. V té tajemné bortící se budově jsme si často hráli,“ vzpomíná Mazancová. Bourání zabránila něžná revoluce. První porevoluční majitel však jen sliboval a objekt dále chátral. Zapálení obránci památky se sdružili kolem Nadačního fondu pro záchranu kláštera a později v občanském sdružení Comenius. Dosáhli toho, že barokní kapucínské sídlo převzal do vlastnictví kraj a díky státní injekci ve výši 36 milionů byl do roku 2006 zre-novován alespoň klášterní kostel sv. Josefa. „Klášter s kostelem se proto v účetnictví naší firmy táhne jako červená nit, každý rok jsme

přispívali. Na obnovu fresky v průčelí nebo na zvon,“ rekapituluje Mazancová.

V roce 2010 koupila firma Pars Komponenty mobilní pódium za 250 tisíc korun, aby kostel mohl sloužit kultuře. A rok poté vznikl rodinný Nadační fond Kousek po kousku (www.kousekpokousku.cz). „Kruh se uzavřel,“ říká Mazancová, která je členkou správní rady fondu. Předsedá mu její otec Vladimír Vyhlídal, další členové správní rady jsou snacha Michaela Vyhlídalová a nejnověji i syn Kamil.

Opravený klášterní kostel s pódium je dnes sice chloubou Fulneku, samotný klášter je však stále ruinou a na jeho opravu rodinný nadační fond nemá prostředky. Pouhý milion ho nespasí, dost možná ani 100 milionů. „Klášter je těsně před spadnutím, podloží základů je vážně poškozené,“ popsal stav renomovaný architekt Josef Pleskot. Martina Mazancová se ale nevzdává a za všechny aktivisty vzkazuje: „Klášter zachráníme, spadnout ho nenecháme. Zkusíme teď eurodotace i norské fondy.“

Kousky naděje

Se vznikem Nadačního fondu Kousek po kousku dostala spontánnost „dávání“ rodiny Vyhlídalových řád a první granty byly rozděleny už v roce 2012. Paní Martina se napřed bála, aby si o příspěvek požádalo dost zájemců, ale „poštačka donesla 160 žádostí, vybírat bylo z čeho.“ Šestnácti projektům byl na rok 2012 rozdělen jeden milion korun, z něhož mimo jiné vzniklo Místečko radosti ve Vlkovicích u Fulneku, kde místní dobrovolní hasiči zvelebili prostor kolem obchodu. Další kousky z milionu dostaly například diabetické děti na letní tábor, talentovaný student na pobyt na britské univerzitě či neslyšící žena na kochleární implantát, díky němuž může pracovat.

Mezi granty udělenými pro letošní rok má zvláštní půvab příspěvek na záchranu kina v blízkých Odrách. „První licence na promítání v Odrách byla udělena v roce 1913, ale rok před stoletým výročím jsme museli kino zavřít,“ vypráví o záchraně biografu Ivana Sochorová, ředitelka kulturního střediska v Odrách. „Až nadace Kousek po kousku

nám dala nutných 80 tisíc korun, načež město přidalo 100 tisíc. Od konce října zase promítáme,“ raduje se ředitelka.

S Komenským do budoucna

Fulnek bývá označován jako město Jana Amose Komenského, jenž místním protestantům kázal v letech 1618–1621. Údajně tu prožil nejšťastnější dny, když se mu zde narodil první syn. V Němci osídleném městečku Komenský mluvil rodnou řečí starousedlíků a stejným jazykem učil i v bratrské škole. Dnes by se jeho odkaz mohl stát ideálním svorníkem mezi německou minulostí města a současnou vykořeněností. Téměř každý obyvatel Fulneku je původem „odněkud“. Na zdejších hřbitově nemá nikdo předky zemřelé před rokem 1945, neboť všichni obyvatelé se nastěhovali až po válce a vyhnání fulneckých Němců.

„Moje prababička z tatínkovy strany pocházela z beskydské vsi Hřčava. Napřed přišla do Ostravy a pak s manželem osidlovala po Němcích nedaleké Kujavy,“ nahlíží i Martina Mazancová do svého rodokmene. Ten je obdobný jako u většiny místních. „To je asi důvod, proč lidé ve Fulneku nedrží moc pospolu, nejsou tady dosud úplně doma. Proto nedokážeme pokračovat v tom, co vytvořili naši předkové,“ míní paní Martina, ale nemá tak docela pravdu. Právě Nadační fond Kousek po kousku obyvatele městečka pomalu stmeluje a společně se zachraňuje i předválečná paměť Fulneku v duchu citátu Jana Amose Komenského: „Komukoli prospěti můžeš, prospívej rád, možno li celému světu.“

*Článek vyšel v časopise
Umění darovat / zima 2013.*

IVAN MOTÝL

Rodinná ústava

ako pilier filantropickej stratégie

Mnohé slovenské firmy nežijú iba rastom a ziskom, ale aj filantropickými aktivitami, ktoré dávajú ich podnikaniu hlbší rozmer a celospoločenský presah. Ako však dobročinnú víziu pretaviť do DNA firmy tak, aby ju rešpektovali a „žili“ všetci zamestnanci a ďalšie generácie majiteľov? V rodinných firmách môže výrazne pomôcť tzv. inštitút rodinnej ústavy. S Róbertom Kováčikom, partnerom EY Law s. r. o., sme sa rozprávali, aké sú jej výhody a či sa dá takýmto spôsobom zabezpečiť dlhodobá podpora konkrétneho občianskeho združenia či témy.

Čo je to rodinná ústava?

Podobne ako ústava vytvára piliere fungovania štátu, tak aj v prípade rodinnej ústavy ide o dokument, v ktorom sú zhrnuté základné hodnoty, vízie a ciele rodinného podniku, vrátane nástrojov na ich dosiahnutie. Vo svojej podstate zachytáva poslanie rodinného podniku a vyjadruje prania súčasnej generácie, ktoré sú zároveň odkazom pre tie budúce.

Rodinná ústava (známa aj ako family constitution, family charter či family protocol) je teda súborom pravidiel a procedúr, na ktorých sa rodina dohodne s cieľom nastaviť vzájomnú spoluprácu pri spoločnom podnikaní a pri nakladaní s rodinným bohatstvom.

Aké sú výhody rodinnej ústavy?

Jedným z jej najväčších prínosov je možnosť vopred nastaviť spôsob a postupy riešenia rôznych krízových situácií. Rodinné podnikanie je špecifické v tom, že sa v ňom prelína biznis s neraz citlivými

rodinnými vzťahmi, a zároveň dochádza k spolupráci viacerých generácií. V takomto nastavení nie je na mieste očakávať, že nenastanú väčšie či menšie konflikty, alebo krízové situácie. Je preto dobré byť pripravený a vedieť zareagovať. Koniec koncov, to odlišuje úspešných podnikateľov od tých, ktorí sú o krok pozadu.

Rodinnú ústavu teda možno odporúčať každej podnikateľskej rodine, bez ohľadu na to, v akom štádiu rozvoja sa ich podnikanie nachádza.

Čo rodinná ústava obsahuje?

Ako už bolo naznačené, zadenovanie pravidiel, ktoré majú rodinní príslušníci rešpektovať pri spoločnom podnikaní, dokáže veľmi efektívne napomôcť predchádzaniu rôznym konfliktným situáciám.

Rodinná ústava môže zakotviť inštitút rodinnej rady, upraviť vnútorné fungovanie orgánov spoločnosti aj samotnej rodinnej rady (napr. personálne zloženie, práva, povinnosti, zodpovednosť, prijíma-

nie rozhodnutí), nastaviť princípy zamestnávania rodinných príslušníkov, zaoberať sa problematikou vzdelávania potomkov a generačnej výmeny, ale aj upraviť mechanizmy riešenia prípadných konfliktov a krízových situácií. V neposlednom rade upravuje aj spôsob nakladania s finančnými prostriedkami – nielen delenie zisku, ale aj zásady ďalšieho investovania či podpory rôznych neziskových aktivít v súlade s hodnotami, ktoré si konkrétna rodina ctí.

Aké postavenie majú v rodinnej ústave filantropické aktivity?

Filantropia alebo rôzne charitatívne aktivity, či podpora dobročinných projektov obvykle predstavujú samostatnú kapitolu v rámci rodinnej ústavy. Na tento účel môžu byť vytvorené samostatné fondy, zakladatelia môžu prejavovať svoje želanie, aby sa podporovali konkrétne aktivity či jednotlivci. Rodinná ústava dáva priestor zakotviť do nej naozaj akékoľvek podmienky.

Dá sa takýmto spôsobom zabezpečiť dlhodobá podpora konkrétnej nadácie či občianskeho združenia, prípadne vybranej témy?

Áno, je to možné. Jednou z funkcií rodinnej ústavy je aj odkaz ďalším generáciám. Je na individuálnom rozhodnutí konkrétnej rodiny, aké aktivity sa rozhodne podporovať. Fantázii sa v tomto prípade medze nekladú. Poznám prípad rodinnej firmy, ktorej zakladatelia dlhodobo podporovali jeden projekt, no potomkovia v tomto trende nezotrvali. Možno aj preto, že nepoznali víziu a zámer zakladateľov, resp. neuvedomovali si, akú hodnotu mala táto dobročinná aktivita pre ich podnikateľské poslanie. Ak by mali svoju filantropickú misiu jasne deklarovanú v rodinnej ústave akceptovanej celou rodinou (vrátane nástupcov), mohlo to dopadnúť inak.

Je rodinná ústava právne záväzná?

V súčasnosti tento inštitút slovenský právny poriadok nepozná. Rodinná ústava však môže byť podľa konkrétnych okolností naformulovaná tak, aby (niektoré) dohody v nej zakotvené boli právne vymáhateľné a ich prípadné nedodržanie aj sankcionované. Podľa charakteru dohodnutých práv a povinností sa niektoré ustanovenia môžu tiež premietnuť do iných dokumentov (napr. dohoda spoločníkov, zakladateľské dokumenty spoločnosti, stanovy, zmluvy o výkone funkcie) tak, aby sa stali

RÓBERT KOVÁČIK

právne záväznými a vymáhateľnými, vrátane dohodnutia prípadných sankcií za ich porušenie.

Rodinná ústava je akýsi základný kódex a napriek tomu, že mnohé jej ustanovenia nemusia byť právne vymáhateľné, predstavuje dobrý spôsob, ako sa vyhnúť rôznym sporom a konfliktom v rodine. Zároveň môže mať vzhľadom na hodnoty a pravidlá, na ktorých si rodina zakladá, aj nemalý psychologický efekt. Ak sa napr. v rodinnej ústave popíšu roly jednotlivých členov rodiny, upraví sa proces odovzdania firmy a ďalšie kľúčové otázky, tak aj v prípade chýbajúcej právnej záväznosti je pre väčšinu členov rodiny morálne ťažké deklarované pravidlá nerešpektovať.

Je tento inštitút na Slovensku bežný?

Vzhľadom na chýbajúcu právnu úpravu sa zatiaľ nedá hovoriť o jeho bežnom využití. Samozrejme, aj u nás veľa rodín sleduje zahraničné trendy, a tak sa nájdu aj také, ktoré rodinnú ústavu spísanú majú. Čoraz viac firiem sa však o jej vytvorenie začína zaujímať. Súvisí to zrejme so spoločenským vývojom po roku 1989 a aktuálnym odovzdávaním rodinných firiem na druhú generáciu rodinných podnikateľov. Ak je firma úspešná, spravidla býva prianím zakladateľa, aby v podnikaní pokračovali deti. V takých prípadoch je vhodné mať proces nástupníctva a prípravy ďalšej generácie podchytený a zodpovedne naplánovaný.

JUDITA MAJEROVÁ

Svadobné dary nemusia byť iba hrnce

foto: Shutterstock.com

Zuzka a Števo sa mali radi a rozhodli sa vziať. Keďže im nič nechýbalo, svadobčanom napísali, aby im nenosili hrnce, obrazy ani zájazdy. Miesto toho ich poprosili o štedrý príspevok pre Dom Nezábudka. Priatelia ich vypočuli a prostredníctvom darcovského portálu dobrakrajina.sk venovali deťom a mladým ľuďom s ťažkým zdravotným znevýhodnením vyše 8-tisíc eur.

Prečo ste sa rozhodli darovať vašu svadbu?

— ŠTEVO: Zhodli sme sa, že máme všetko a nič viac nám nechýba. Navyše sme mali dve domácnosti a veľa vecí sme rozdávali, aby sme mali už len jednu. Cítili sme, že chceme peniaze „investovať“ niekam, kde to ľudia využijú lepšie.

A prečo ste sa rozhodli práve pre Dom Nezábudka?

— ŠTEVO: Zuzka spolupracuje s Nadáciou Pontis a s organizáciou Úsmev ako dar a pove-

dala mi, že si môžem vybrať ktorýkoľvek projekt. Tým, že pracujem s telesne znevýhodnenými športovcami, mi Nezábudka bola najbližšia.

Čo na to hovorili vaši svadobní hostia a priatelia?

— ZUZKA: Jedna časť reakcií bola pozitívna, ľudia hovorili, že je to super, že je to od nás štedré a tak ďalej. Druhá časť reakcií bola od rodiny – súhlasili, že prispedia, ale chceli nám okrem toho ešte niečo aj kúpiť. A my sme im

stále opakovali, že nechceme nič iné, niektorým sme to museli povedať veľmi rázne. Keď sme robili popis výzvy na dobrakrajina.sk, tak sme už vedeli, čo musíme zdôrazniť: „Nechceme žiadne zájazdy, ani hrnce, ani nič...“

A ustáli ste to, či vám pár hrncov pribudlo?

— ŠTEVO: Pár darčiekov sme dostali, ale bolo ich minimum. Ľudia nám nedávali nič zbytočné, čo nás potešilo.

Máte nejakú víziu, aké organizácie alebo témy by ste chceli podporovať? Alebo k tomu pristupujete viac intuitívne?

— ŠTEVO: Nemáme špeciálne vyhradené, komu pomôcť. Veľmi veľa ľudí potrebuje podporu, skôr si tak pocitovo vyberáme, komu pomôžeme teraz a komu nabudúce.

— ZUZKA: Veľmi obdivujem ľudí, ktorí v podobných organizáciách pracujú. Z toho relatívneho mála peňazí, čo vyzbierajú, dokážu urobiť veľmi veľa. Tým pádom vnímam svoje prostriedky ako veľmi dobre zainvestované, pretože ja by som si za ne kúpila oveľa menej, ako sú schopní z toho spraviť oni. Veľakrát im pomôže aj málo peňazí, čo človeka samo osebe motivuje, lebo vie, že aj málom môže prispieť na niečo hodnotné.

Mali ľudia, ktorí prispeli, nejaké pochybnosti?

— ŠTEVO: Zažil som na svadbe pár otázok, či je to preverené, či peniaze naozaj idú tam, kam majú. Ak ľudia nemajú dostatok informácií, tak si nie sú istí, či vôbec pomôcť. Je pre nich dôležité, že niekto kontroluje, či peniaze neboli „prejedené“. Je to taký kolobeh dôvery – oni dôverujú mne, ja zase Zuzke a Zuzka dôveruje Pontisu, ktorý preveruje, na čo sa peniaze presne používajú.

— ZUZKA: Ľudia sú veľmi skeptickí. Ak sa nevenujú charitatívnej činnosti a nikoho takého ani nepoznajú, tak vidia často len príklady toho, že keď je niečo „zadarmo“, napríklad európske fondy, tak sa to rozkradne. Pred pár rokmi sme robili Štedrý predvečer pre pár priateľov, kde sme vyzbierali na podporu organizácie Úsmev ako dar okolo 8-tisíc eur. Aby videli rukolapný výsledok, poslala som im fotky domu, ktorý sa aj vďaka ich podpore podarilo otvoriť.

Ľudia si často myslia, že ak dajú napríklad 10 eur, 2 eurá možno pôjdu detičkám a 8 sa z toho minie na niečo iné. Viem, že 5 % z darov na Dobrej krajine ide na jej prevádzku. Ľudia, ktorí nie sú zvyknutí dávať, si možno povedia, že prečo tak veľa. Ja ale chápem, koľko roboty za tým je. Ak chceme, aby viac ľudí pomáhalo, treba im ukázať pákový efekt – ako sa dá za málo peňazí veľa spraviť. A treba im jasne ukázať, čo sa za tie peniaze kúpilo alebo urobilo.

Ako vnímate firemné prostredie? Posúva sa smerom k zodpovednému podnikaniu? Dávajú firmy časť zisku na podporu občianskych projektov?

— ZUZKA: Zodpovedné podnikanie je podľa mňa v prvom rade o tom, že sme zodpovední k svojim zamestnancom, k svojim klientom a k podnikateľskému prostrediu ako takému. Ale čo sa týka toho, či sa firmy viacej zapájajú do verejného života a viacej dávajú spoločnosti späť, tak si myslím, že áno, že sa v tom spravil posun, a je to podľa mňa super. A mám pocit, že za tým veľakrát nestoja iba marketingové oddelenia, ale že iniciatíva často prichádza aj zosponu od zamestnancov. Tí sú radi, že pracujú pre zodpovednú firmu a že sa môžu podieľať na niečom, čo má širší dopad. Z tohto pohľadu to dáva firme zmysel aj z podnikateľského hľadiska, lebo je to jeden z faktorov, ktorý pomáha zamestnancov udržať vo firme.

Podme ešte späť k zbierke. Čakali ste, že sa vyzbiera tak vysoká suma?

— ZUZKA: Nečakali sme to. Neboli sme si istí, či budú všetci rešpektovať, že nechceme iné darčeky. Vedeli sme, že pokiaľ áno, tak sa 5-6 tisíc vyzbiera, ale nečakali sme, že to bude tak veľa. Sme radi, že sa to podarilo. Naozaj to bol darček, z ktorého máme väčšiu radosť, ako by sme mali z hocičoho iného. Máme dobrý pocit, že sme mohli Nezábudke pomôcť.

— ŠTEVO: Dúfam, že budete mať čo najviac podobných ľudí, či už narodeninových, svadobných, karových, hocijakých. Čokoľvek môže byť príležitosť pomáhať.

Snívam, že pomôžem splniť si ich s

Prečo považujete za dôležité podporiť lokálne firmy?

Chcela by som, aby naše deti mali možnosť pracovať nielen pre nadnárodné korporácie, ale aj pre lokálne firmy. Jedna vec je pracovať v centrále a iná pre pobočku centrály. Je zaujímavé byť pri tvorbe biznisu. Chceme podnikateľov podporiť, aby ďalej rástli, mali možnosť posúvať sa a rozvíjať a stali sa regionálnymi a globálnymi. Bola by som rada, aby tu neboli len nadnárodné korporácie a my sme pre ne všetci pracovali, ale aby nadnárodné korporácie pochádzali aj odtiaľto. Práve preto chceme podporovať sektor malých a stredných podnikateľov. Naozaj v tom vidím zmysel a pozitívny dopad na spoločnosť.

Fond vznikol v decembri 2017.

Čo ste zatiaľ stihli?

Stretli sme viac ako sto podnikateľov a podnikateľiek, ktorí sa nadchli pre niečo, čo je

spojené s ich životom a ich príbehom, a sú schopní budovať zaujímavé biznisy s presahom do zahraničia. Sú to podnikatelia, ktorí úspech dosiahli svojou prácou a majú pekný vzťah k zamestnancom. Investujeme do firiem, ktoré už majú overený biznis model, tržby v hodnote aspoň 2 milióny eur a majú nápad spojený s rastom. Chcú napríklad postaviť novú halu alebo otvoriť pobočku v zahraničí a potrebujú na to investíciu.

Aký je podiel slovenských a českých firiem, s ktorými ste sa stretli?

Asi 40 % z nich je zo Slovenska. Mnohé sú rodinné firmy z malého mesta a väčšinou v nich pracuje manželka, syn aj dcéra – celá rodina –, čo v Čechách až tak často nevidíme. Som nadšená z rodinných firiem s dlhou tradíciou, ale štatistiky hovoria, že iba 10 % sa dožije tretej generácie.

iným sny

*Koncom roka 2017
spustila Andrea Ferancová
Bartoňová private equity
fond Espira Investments,
prostredníctvom ktorého chce
podporiť české a slovenské
podnikateľské príbehy.*

Dnes je populárne investovať do start-upov. Prečo ste sa nevybrali touto cestou?

Videli sme, že ak máte technologickú firmu alebo startup, väčšinou nemáte núdzu o investorov. Ale keď máte firmu v tradičnejšom odvetví, niečo vyrábate alebo pracujete v službách, investície sa hľadajú ťažšie. Môžete si vziať úver z banky, ale nie v takom rozmere. Musím ale povedať, že nie všetky firmy nakoniec potrebujú taký druh financovania, aký poskytujeme my, a aj my si v podstate vyberáme, komu bude naša investícia dávať zmysel. Preto musíme vidieť veľké množstvo firiem, aby sme vedeli reálne vyhodnotiť, kto ju potrebuje a komu môže pomôcť.

Vo firmách hľadáte manažment so zmiešaným, mužsko-ženským tímom. Prečo?

Tieto firmy dosahujú výrazne lepšie výsledky. Podľa štúdie spoločnosti McKinsey & Company je ziskovosť u týchto spoločností

až o 56 % vyššia než u firiem, kde ženy v manažmente zastúpené nie sú. Ale neznamená to, že ich musí byť väčšina. Stačí, keď už ich je štvrtina. Tým, že sa zameriavame skôr na tradičnejšie odvetvia, kde sú zastúpené napríklad služby alebo spotrebný tovar, 70 až 80 % nákupov u nich robia ženy. Keď máte v manažmente prítomného svojho najväčšieho zákazníka, ste konkurencieschopnejším. Z rôznych názorov vyplýva, že diverzita prináša lepšie výsledky. Pri malých a stredných podnikoch som si všimla, že v 80 až 90 % ženy zastúpenie v rozhodovaní majú. Či už ako spolumajiteľky, alebo manažérky. To je aj dôvod, prečo sme sa zamerali na malé a stredné podniky.

Zmysel vidíte aj v podpore vzdelávania. Prečo?

Niekedy mam pocit, že naše vzdelávanie je založené na princípe: pokiaľ to nevieš, tak to nehovor a buď radšej ticho. Podnikanie je

**ANDREA
FERANCOVÁ
BARTOŇOVÁ**

veľmi dôležité na to, aby sa krajina rozvíjala. K tomu je potrebné, aby ľudia mali možnosť robiť chyby, boli kreatívni. Školstvo by sa malo posúvať týmto smerom. Je dôležité, aby bol učiteľ nadšený a nadchol pre niečo aj mladých. To je základ pre to, že sú ľudia šťastní a úspešní.

Spomínate si na učiteľa, ktorý vás nadchol alebo inšpiroval?

V socialistickom školstve som nemala veľké šťastie na prvých učiteľov. Nespomínam si, že by som bola nadšená alebo by ma niekto inšpiroval. Ale potom, keď som odišla do USA a študovala na Harvarde, 90 % prednášok mi bralo dych. Boli veľmi zaujímavé a bavili ma. Chcela by som to aj pre deti na Slovensku. Aby ich učenie bavilo a nechodili do školy len preto, že ich do toho nútime.

Čo by ste z USA preniesli na Slovensko?

V americkom prostredí, keď niekto podniká a neuspeje, môže začať znova a ľudia mu dávajú šancu. Kým na Slovensku mám pocit, že keď sa niekomu niečo nepodarí, už sa mu do toho znova nechce. Ale nedá sa to úplne zovšeobecniť. Hoci si nemyslím, že americký systém je perfektný, prístup založený na rozvoji silných stránok a kreativity u detí je veľmi dôležitý. A bude aj do budúcnosti stále dôležitejší.

Čo hovoríte na odliv mozgov do zahraničia?

To je to, o čo nám ide, čo by sme chceli zmeniť. Ľudia sa sem vracajú, pokiaľ tu budú mať zaujímavé príležitosti. Ako som už hovorila na začiatku, chceme, aby deti mali príležitosti pracovať pre firmy, ktoré vznikli tu a majú stredoeurópsky, európsky alebo globálny presah. Trošku vidím, minimálne v Prahe, že sa ľudia vracajú naspäť. Mám pocit, že spôsob života u nás je niekedy príjemnejší než vo veľkých mestách ako Londýn alebo New York.

Ktoré iné témy okrem vzdelávania sú vám ešte blízke?

Musím povedať, že pokiaľ je v tom nadšenie, zápal pre danú vec, páči sa mi úplne všetko. Mám radšej, keď nejde o jednorazovú pomoc, ale keď pomoc motivuje alebo inšpiruje k ďalšej činnosti. Keď vidím nadšenie a zápal, rozhodujem sa intuitívne. Ale myslím si, že je dobré zamýšľať sa aj nad dopadom a kam pomoc ďalej smerovať.

Ste mama. Vediete deti k filantropii?

Snažím sa. Najmä príkladom. Vždy, keď ideme na nejakú filantropickú akciu, hovorím o tom synom. Niekedy ich vezmem aj so sebou. Napríklad nedávno ma môj syn dojal. Moja sestra je prednostka detskej

onkológie v Bratislave a cez ňu sa dozvedel o príbehu chlapčeka, ktorý je chorý, a spýtal sa, či mu môže nakresliť obrázok; a často sa pýta, ako sa má. Snažím sa, aby boli vnímaví a ísť im príkladom.

Pred piatimi rokmi ste prostredníctvom časopisu Forbes vyzvali ľudí, aby snívali. O čom teraz sníva Andrea Ferancová Bartoňová?

Musím povedať, že teraz sú moje sny spojené s našou firmou. Chcela by som, aby sme pomohli naplniť sny českých a slovenských podnikateľov. Dať im krídla, podporiť ich, aby sa mohli realizovať vo svojom podnikaní, aby si mohli naplňovať sny a mali zahraničný presah.

osnovy pre svoje školy. Môžem povedať, že svojej práci naozaj rozumie. Pre ESPIRU je dôležitý nadšený podnikateľ so silnou víziou a dynamický rast skupiny v posledných rokoch," hovorí Andrea Ferancová Bartoňová.

KATARÍNA ŠUJANOVÁ

V novembri 2018 získala od Espiry finančnú injekciu agentúra JK Education, ktorá v regióne strednej Európy sprostredkováva štúdium na elitných (stredných a vysokých) školách po celom svete.

JK Education je česká firma, ktorá v súčasnosti pôsobí aj v Poľsku, Maďarsku a na Slovensku a vysielala na štúdium do USA, Kanady, Veľkej Británie či Švajčiarska. Školu amerického štýlu plánuje otvoriť tiež v Bratislave. Za nezverejnenú sumu odkúpila Espira 50 % podielu firmy, ktorý si delí s jej spoluzakladateľom Ondřejom Kaniom.

„Osobný príbeh a prístup Ondřeja Kaniu ma nadchol. Výraz ‚to nejde‘ nepozná. Ondřej nie je zatažený minulosťou českého školstva, a napriek tomu má o ňom prehľad. Vie, ako vyzerá vzdelávanie v USA, Kanade a Fínsku. Inšpiroval sa tam, keď vytváral

ANKETA:

Vediete deti k filantropii?

Všetci intuitívne cítime, že človek sa filantropom či filantropkou nerodí, ale stáva. Piaticich inšpiratívnych osobností sme sa preto opýtali, či vedú svoje deti a vnúčatá k filantropii. Zaujímalo nás, či stále prevažuje skôr klasická výchova k slušnosti, kedy deti len počúvajú príkazy (Pekne pozdrav, Poďakuj, Nevráť sa v nose), alebo im rodičia a starí rodičia vysvetľujú, prečo je dôležité správať sa zodpovedne voči iným ľuďom, krajine či prírode. Odpovede nás nielen potešili, ale aj inšpirovali.

Lucia Pašková
Curaprox Slovensko

Hovoriť s deťmi o filantropii a hodnotách je podľa mňa dobrá cesta. Začína to už od obyčajných vecí v škole – ako sa moje dieťa zachová, keď spolužiak/spolužiačka nemá desiatu alebo nemá bundu a prší. Či ako sa postaví k tomu, keď niekto pred ním hovorí zle o niekom inom.

Decká vo veku 8-12 rokov sú „správňaci“ – vtedy majú najlepšiu a najprísnejšiu morálku, takže práve v tomto veku je najdôležitejšie sa s nimi o tom baviť. Deti sú nám pekným zrkadlom – nič nám nedarujú. Môžeš moralizovať, koľko chceš, a potom to raz neurobíš a máš to na tanieri.

Mária Hurajová
Slovak-American
Foundation

Spoločné chvíle s mojimi vnúčatami sú pre mňa krásnym darom. Rodičia ich vychovávajú tak, aby z nich vyrástli slušní ľudia, zodpovední k sebe a k svojmu okoliu – triedenie odpadu, šetrenie energie, posúvanie oblečenia či podpora rôznych charitatívnych akcií je teda prirodzenou súčasťou ich života.

Ja sa im snažím vštepiť vnímanie hodnôt cez rozprávanie o „živote“ – ako to bolo kedysi, keď ich rodičia boli ešte deti, alebo z mojej mladosti. Cez vonkajšie podnety sa vieme prepracovať k historickým

udalostiam, k zásadám slušného správania, k ochrane životného prostredia či k rešpektovaniu ľudí, ktorí sú iní.

Napríklad v supermarkete im snáď nikdy nezabudnem pripomenúť, ako sme si cenili potraviny a koľko ľudí ešte aj dnes trpí hladom a nemá prístup k pitnej vode. Alebo pri jednoduchšej otázke, prečo sa most volá Apollo, sa dopracujeme až k mojim spomienkam na prechádzky s otcom k zbombardovanej Apollke a k hrôzom 2. svetovej vojny. A neodpustím si moju obľúbenú tému, ako sme s ich rodičmi počas Nežnej revolúcie chodili na námestie a štrngali kľúčmi. Chcem, aby si uvedomovali, že síce žijú v slobodnej krajine, ale slobodná bude len dovtedy, pokiaľ si slobodu budeme chrániť.

Sandra Štasselová

mestská plánovačka na
rodičovskej službe

Odkedy mám dieťa, nechodím na červenú, lebo najskôr predsa počkáme na zeleného panáčka. Taktiež často vysvetľujem dôvody mojich akcií, napríklad keď niekto zle parkuje („Mama, prečo si zdvihla stierače na tom aute?“). Odkedy chodíme električkou na hudobnú, syn rád komentuje, prečo niekto sedí a niekto stojí a kto by mal koho pustiť. Je to vážnejšie než „Big Brother“ – oko, ktoré stále dohliada nielen na to, čo robím, ale je pripravené si to osvojiť a opakovať.

S trojročným a polročnou toho doma veľa nenafilozofujeme, no snažíme sa ich naučiť byť slušnými, vážiť si, čo máme, a s radosťou pomáhať tým, ktorí nemali toľko šťastia, ako sme mali my. Dohody treba plniť, lego upratovať, so sladkosťami sa deliť a v električke pustiť starších či zraniteľnejších. Občas poupratujeme celý dvor a ku káve si namiesto koláča kúpime Nota bene. Decká zatiaľ nevedia o trvalých príkazoch z našich účtov na podporu dobrých vecí, no aj k tomu sa v našich rozhovoroch časom určite dostaneme.

Maria Jahnova Sztarovics

Wings4U

Žijeme s manželom v Českom raji v mestečku Semily, ktoré patrí medzi priekopníkov v triedení odpadu. S deťmi (10 a 12 rokov) tak recyklujeme úplne všetko, dokonca máme na záhrade aj veľký kompost na bioodpad. Kúsok od neho visela aj búdka pre vtáčiky, ale odkedy máme mačku-lovkyňu, už ich k nám radšej nelákame.

Deti učíme, že keď už niečo nepoužívame, darujeme to ľuďom, ktorým sa to zíde. Takto dávame do obehu kopec vecí vrátane nábytku či hračiek. Máme radosť, že sa všetko využije a detské oblečenie neraz koluje z rodiny do rodiny.

S kamarátkou Luciou Paškovou sme nedávno spustili projekt Svetlo pod perinou, ktorý deťom prináša inšpiratívne príbehy výnimočných slovenských žien a mužov a ukazuje im, že si môžu vybrať, čím chcú byť. Zároveň poukazuje na to, že slušnosť, rôznorodosť či nebojnosť postaviť sa bezpráviu sú dôležité hodnoty pre život. Ja príbehy mojim deťom čítam vždy ešte predtým, ako majú vyjsť, a je až neuveriteľné, ako

veľmi sa chcú o nich rozprávať. Je to milá forma, ako deťom sprostredkovať rôznorodé témy, a najmä sa s nimi podeliť o svoj vlastný postoj k nim. Vedieť, ako to máme my – ich rodičia – je pre nich to najdôležitejšie.

Peter Kolesár

CIVITTA Slovakia

S dcérou a synom (5 a 8 rokov) veľa diskutujeme o potrebe pomáhať druhým a ukazujeme im príklady skupín, ktoré takúto pomoc potrebujú. Zároveň vymýšľame spôsoby, ako by aj oni mohli rozhodovať o tom, kde, kedy a akou formou vieme ako rodina druhým pomôcť. Ak niekde prispejeme, tak im vysvetľujeme, prečo tak robíme a prečo je to potrebné. Priebežne sa snažíme naše deti posilňovať v tom, aby nepodliehali predsudkom a stereotypom o niektorých, najmä marginalizovaných, skupinách obyvateľstva. Otvorená myseľ je dobrým základom pre filantropiu.

FERO PAULINY
JUDITA MAJEROVÁ

Kvalitné vzdelanie vedie k prosperite spoločnosti

Ekonom Jan Libich pôsobí časť roka na VŠB-TU Ostrava a časť roka na La Trobe University v Melbourne. České a austrálske školstvo tak zažíva z prvej ruky, vzdelávanie v iných krajinách pozná nielen cez štúdie, grafy a čísla, ale tiež priamo z tried svojich synov z pozície pomocníka učiteľa. Tvrdí, že rola učiteľov je kľúčová a mali by sme do nich investovať.

Vzdelávanie má podľa Libicha obrovský vplyv na ekonomický rast – múdrejší ľudia majú lepšie nápady, čo vedie k inováciám, ktoré sú hybnou silou zvyšovania životnej úrovne. Výskum ukazuje, že ak chceme predpovedať, ako sa bude krajine hospodársky dariť, stačí sledovať výsledky 15-ročných žiakov v medzinárodných PISA testoch v matematike.

Libich tvrdí, že alfou a omegou kvalitnejšieho školstva je kvalita učiteľov. Zohrávajú oveľa dôležitejšiu rolu ako počet žiakov v triede či technologické vybavenie učební. Zároveň platí, že čím je učiteľ kvalitnejší, tým vyššia je jeho pridaná hodnota pre budúci život žiakov. A keďže z dát vieme, ako znalosti žiakov ovplyvňujú ich budúce zamestnanie, tak sme schop-

ní približne merať aj to, ako kvalita učiteľov ovplyvňuje celoživotnú mzdu ich žiakov.

Jan Libich aplikoval dostupné dáta od profesora Erica Hanusheka zo Stanfordu na Česko. Porovnával pridanú hodnotu veľmi kvalitného učiteľa s málo kvalitným. Vypočítal, že žiak, ktorý má celú základnú školu šťastie na kvalitného učiteľa, bude mať celoživotnú mzdu v priemere o 160- až 180-tisíc eur vyššiu ako žiak, ktorý bol v triede menej kvalitného pedagóga. Je to podobný platový skok ako medzi priemerým celoživotným zárobkom vysokoškolsky vzdelaného človeka a človeka s maturitou.

Česko-austrálsky ekonóm ďalej ukazuje, že na to, aby sa Česká republika z aktuálneho 23. miesta v spomínaných PISA testoch dostala

Jan Libich bol v októbri 2018 hlavným rečníkom na podujatí Nadácie Pontis, ktoré sa venovalo programu Generácia 3.0. Cieľom programu je šíriť inovatívne vzdelávacie prístupy do slovenských škôl. Foto: Tomáš Halász

medzi 10 najlepších krajín, by stačilo 3-4 % najhorších učiteľov nahradiť ich kvalitnejšími kolegami (pre Slovensko by to bol približne dvojnásobok, keďže sa nachádza až na 36. mieste).

V reči národného hospodárstva by top desiatka znamenala, že mzda by sa v priemere permanentne zvýšila o približne 12 %. Investícia do vzdelávania a kvalitných učiteľov je tak zďaleka najlepšia investícia, akú môže štát urobiť.

Pochopiteľne, kvalitné školstvo nám zďaleka neprináša iba finančné benefity. Dáta hovoria, že vzdelanejší ľudia menej fajčia, sú zdravší a páchajú menej trestných činov. Známe príslovie síce tvrdí, že za peniaze si šťastie nekúpime, výskumy však ukazujú, že v čím bohatšej krajine žijeme, tým je náš život v priemere spokojnejší.

Pridaná hodnota kvalitných učiteľov je enormná. Kde ich však vziať? Libich riešenie nevidí v plošnom dvíhaní plátov, zahraničné skúsenosti naznačujú, že efekt je nízky. Oveľa dôležitejšie je prilákať na štúdium pedagogiky vynikajúcich stredoškolákov,

merať pridanú hodnotu učiteľov a tých dobrých efektívne odmeňovať.

Samozrejme, vzdelávanie a ekonomický rast sú komplexné témy, je tak ťažké nájsť analýzy s lokálnymi dátami a zohľadniť všetky relevantné faktory.

Jan Libich prináša dôležitý pohľad na vzdelávanie a jeho dopad nielen na ekonomiku krajiny, ale aj na našu spokojnosť so životom. V neposlednom rade ukazuje, že ak chceme, aby mali mladí ľudia možnosť rozvinúť svoj potenciál a získať zručnosti, vedomosti a postoje potrebné pre život v 21. storočí, nepôjde to bez kvalitných a motivovaných učiteľov.

Na záver malá otázka na zamyslenie: o koľko vyšší plat má na Slovensku kvalitný učiteľ oproti nekvalitnému, keď vyprodukuje pre svojich žiakov o toľko vyššiu mzdu?

KATARÍNA ŠUJANOVÁ, JUDITA MAJEROVÁ

Ako dosiahnuť čo najväčší spoločenský dopad?

Všetci radi pomáhame. Či si kúpime od človeka bez domova pouličný časopis, prispejeme na boj proti korupcii alebo podporíme vydanie detských rozprávok, napĺňa nás to dobrým pocitom. Mnohí si však kladieme otázku, či naša pozornosť nie je príliš rozdrobená, a premýšľame, ako rozdeliť náš čas či peniaze tak, aby sme maximalizovali náš pozitívny dopad. Nemusíme mať hneď systematickú filantropickú stratégiu na najbližšie roky, nezaškodí si však uvedomiť, že 1 euro nemusí vždy prinášať rovnakú hodnotu.

Pravdepodobne každý z nás má svoju srdcovú oblasť, ktorá je nám blízka a najviac sedí našej osobnosti či firme. Ak je však pre nás v prvom rade dôležitá maximalizácia spoločenského dopadu, nezaškodí si prioritizovať témy, ktorým sa chceme venovať.

Čo je skutočne dôležité?

Návodov, ako to urobiť, je hneď niekoľko. Niektoré organizácie používajú tzv. **ITN Framework**, ktorý sa na problémy pozerá cez kritéria dôležitosti (Importance), riešiteľnosti (Tractability) a zanedbanosti (Neglectedness). Teda je rozdiel, či problém ovplyvní ročne 100 alebo 10-tisíc ľudí, či by nejaké riešenie vyriešilo 0,01 % alebo 90 % problému, a či na úlohu vo svete alebo u nás už pracuje 10 alebo 1 000 odborníkov.

Populárny je tiež spôsob, ktorý na spoločenské problémy nazerá ako na uzly v sieti. Najväčší dopad dosiahneme vtedy, keď sa zameriame

na najväčšie uzly, ktoré majú najviac prepojení na iné problémy. Takýmto uzlom môže byť napríklad chýbajúca infraštruktúra. Predstavme si africkú dedinu, kde nie je elektrina. Nedostatok umelého svetla komplikuje deťom prípravu domácich úloh, ale tiež zvyšuje riziko kriminality v tmavých zákutiach.

Tretou inšpiratívnou metódou, ako si problémy prioritizovať, je zamyslieť sa nad tým, čo tvorí tzv. **úzke hrdlo** alebo najslabší článok reťazca. Povedzme, že máme v kaviarni veľmi pomalú registračnú pokladňu. Aj keby sme zmenili baristu či dizajn podniku, stále to bude len a len pokladňa, ktorá bude určovať maximálny počet zákazníkov, ktorých dokážeme za deň obslúžiť (aj keby stáli až za roh).

Štyri stupne zmeny

Keď už vieme, akému uzlu či úzkemu hrdlu sa chceme venovať, ostáva ešte vyriešiť, na akú zmenu budeme sústredovať našu pozornosť.

Dajme tomu, že nás trápi slovenské školstvo, v ktorom žiaci a žiačky strácajú čas memorovaním faktov a neučia sa mäkkým zručnostiam. Ak chceme, aby malo každé dieťa možnosť rozvinúť svoj potenciál a bolo pripravené na život v 21. storočí, môžeme sa stať učiteľmi a učiteľkami. To je **priama zmena**.

Alebo môžeme pomôcť šíriť existujúce efektívne riešenia – napríklad podporiť Slovenskú debatnú asociáciu alebo ďalšie inovatívne vzdelávacie prístupy v programe Generácia 3.0. V takomto prípade hovoríme o **škálovaní zmeny**.

Môžeme ísť ešte o úroveň vyššie a podporiť advokačné aktivity – teda lobovať za zmenu legislatívy, ktorá by pomohla zmeniť celý vzdelávací ekosystém. Alebo presadiť, aby si účinné riešenia, ako napr. inkluzívne vzdelávanie, adoptoval štát. To je ilustrácia **systémovej zmeny**.

Na pomyselnnej najvyššej priečke je **zmena myslenia** v danej oblasti, môžeme ju nazvať aj **zmenou paradigmy**. Napríklad môžeme pomôcť ľuďom pochopiť, že nástup umelej inteligencie zásadne ovplyvní aj oblasť školstva. Dôležitou zručnosťou sa tak v najbližších desaťročiach pravdepodobne stane schopnosť opakovane sa prispôbovať rýchlym zmenám na trhu práce. Zmenou paradigmy by teda bolo uvedomenie si, že ani v dospelosti sa nikdy nemôžeme prestať vzdelávať. Ešte hlbšou zmenou by bola predstava školy, ktorá už deti nepripravuje na svet práce, ale pomáha im „učiť sa, ako sa učiť“.

Došlo by k zmene aj bez nás?

Na korektné hodnotenie nášho dopadu treba od neho odčítať aktivity ďalších aktérov, ktorí sa venujú rovnakej téme ako my.

Predstavme si 100 špičkových vedcov, ktorí po celom svete v malých tímoch pracujú na vynájdení lieku na starobu. Ak bude jedna skupina nakoniec úspešná, celkom určite zmení svet. Je však dôležité položiť si otázku, čo by sa stalo, keby nikdy neexistovala a starnutie by o tri roky neskôr „vyliečil“ niekto iný. Dopad tímu, ktorý liek objavil ako prvý, by predstavoval počet ľudí, ktorí na starobu nezomreli počas tých troch rokov, kým s objavom prišiel ďalší tím. (Dopadom by teda nebol počet ľudí, ktorí nezomreli na starobu od vynájdenia lieku až do „konca vekov“).

Iste, je to trochu „za vlny pritiahnutý“ príklad, dobre však ilustruje potrebu pýtať sa, čo by sa stalo, ak by sme sa do nejakej oblasti vôbec nezapojili a uprednostnili inú.

Hodnota môže byť aj v zlyhaní, ak sa o ňu podelíme

Filantropické aktivity prinášajú okrem dobrého pocitu ďalšie tri dôležité hodnoty.

Prvou je **hodnota reálneho dopadu**. Počet ľudí, ktorým sme pozitívne zmenili život, predstavuje jeho šírku; to, ako veľmi sme im život zmenili, zase jeho hĺbku.

Druhou je **informačná hodnota**, ktorá vyjadruje to, čo sme sa naučili a čím sme tak prispeli k všeobecnému poznaniu. V tomto prípade je jedno, či sme boli úspešní alebo sme zlyhali, cenu zlata môže mať aj zdieľaná skúsenosť, akou cestou sa nevydať.

Ak venujeme nemalý čas a peniaze istej téme, vysielame tým „signál“, že je nám blízka a trápí nás, a môžeme tak inšpirovať ďalších ľudí. Keď Elon Musk pred 14 rokmi investoval do automobilky Tesla, pomohol tým rozšíriť okruh nadšencov elektromobilov a zmenil ich imidž na nepoznanie. Výsledkom je napríklad chorvátska firma Rimac, ktorá vyrába najrýchlejšie autá na svete v krajine, kde predtým žiadna automobilka nebola. **Signalizačná hodnota** predstavuje prekvapivo veľkú časť celkovej hodnoty množstva vecí a oblastí nášho každodenného života.

Globálne vs. lokálne

Samozrejme, nikto nehovorí, že naše filantropické aktivity sa musia týkať najhlbších koreňov súčasných globálnych problémov a usilovať sa o zmenu paradigmy. Úzkych hrdiel či uzlov, ktoré si zaslúžia našu pozornosť, máme dostatok aj v našej komunite, meste či krajine. A v konečnom dôsledku je jedno, či chceme robiť niečo my sami, alebo radšej podporíme šírenie projektov, ktoré riešenie už majú. To, čo sa ráta, je chuť pomáhať.

JAKUB ŠIMEK

Slabé digitálne zručnosti ako príležitosť

Po 14 rokoch v Prahe a Bangkoku, kde vybudoval úspešnú aplikáciu HotelQuickly, sa Michal Juhás (34) nedávno vrátil aj s rodinou na Slovensko. Venuje sa vývoju škálovateľných vzdelávacích projektov s ambíciou rozvíjať digitálne zručnosti ľudí nielen doma, ale i v zahraničí.

Aké sú vaše pocity po návrate na Slovensko?

Je to super, veľmi sa mi tu páči. Vnímam to ako príjemnú zmenu najmä v porovnaní s Bangkom. Ale aj tam sa nám žilo s rodinou výborne a vedeli sme si vždy nájsť pozitíva. Páčilo sa nám cestovanie, mesto, vždy usmiati ľudia. Po istej dobe nám ale začal vadiť neustály hluk, aj teplota, ktorá málokedy klesne pod 25 stupňov. Pri teplote pod 20 stupňov už pomaly začínajú rozdávať deky bezdomovcom. (smiech) Samozrejme, keď boli deti trochu väčšie, vadilo nám, že nemôžu hocikedy len tak vyjsť von napríklad na kolobežkách. Rozhodli sme sa zmeniť destináciu a veľmi si to užívame.

Prečo ste sa rozhodli pre Bratislavu?

Bratislava je výborný priemer, keď sa pozerám na jednotlivé aspekty. V žiadnom z nich nevyniká, nie je svetová. Nie je ani najväčšia,

ani najrýchlejšie rastúca, ale ten priemer je fakt pekný. Môžem tu robiť veci, ktoré som v Thajsku robiť nemohol. Veci, ktoré tu ľuďom ani neprídu, že sú niekde vzácne alebo výnimočné. Môžeme napríklad chodiť bez dýchacej masky, čo sa v Singapure a Hongkongu niekoľko dní až týždňov v roku nedalo, pretože vzduch je tam naozaj znečistený. Máme tu super ovzdušie, veľa zelene. To je niečo, čo sme v Bangkoku nemali. Aj teraz sme boli so známym na obede a mali sme výhľad na park. Veľakrát stačí trochu pocestovať, aby si človek začal vážiť to, čo doma má. Takto by som mohol pokračovať, tých vecí je viac. Bratislava vyhrala aj preto, že je blízko k starým rodičom. A aj preto, že je dobre situovaná – je blízko k Prahe i Viedni. Je to tu ešte stále relatívne lacné, aj keď sa ceny zdvíhajú. Zvažovali sme Londýn, Francúzsko. Nakoniec mám ale pocit, že tu je fajn.

Na Slovensku sa plánujete venovať vzdelávaniu detí a dospelých. Prečo?

Dlhodobý som nadšený zo vzdelávania a osobného rozvoja. Od toho už je blízko k rozvoju iných. V jednom okamihu príde človek na to, že osobný rozvoj je fajn, ale na deťoch som videl, že sa dajú rozvinúť oveľa rýchlejšie. Teraz majú štyri a šesť rokov. Keď sa človek naučí základné veci, ako je growth mindset (mysleť nastavená na rast, pozn. red.), ako si opakovať mantry, vnímať sa pozitívne, a preniesie to na ľudí okolo seba, tak sa napríklad aj ľudia v práci dokážu rozvíjať a firma rastie. Začali sme tieto aktivity robiť aj v HotelQuickly, vytvárali sme plány osobného rozvoja.

Už pri odchode z HotelQuickly ste vedeli, že sa chcete zamerať na vzdelávanie?

Áno, už som to mal ujasnené. Po odchode z manažmentu som si dal menší, dvojmesačný sabbatical. Premýšľal som, čo sú oblasti, pri ktorých cítim najväčšie zaniebanie, a začal som robiť kroky, aby sa to naplnilo. Keď sme sa minulý rok presťahovali, dostalo to konkrétnu podobu. Založil som dve firmy – Smart Upskill a EdTech Labs, ktorá je súčasťou občianskeho združenia EdTech Slovakia. Do rozbehu som investoval vlastné prostriedky a hľadám ďalších investorov.

Aký je medzi nimi rozdiel?

V Smart Upskill pracujem s mojím individuálnym know-how. Robím digitálne produkty a individuálny koučing. Pred dvomi rokmi som otvoril prvý online kurz. Celkovo mojimi kurzmi prešlo už 10-tisíc študentov. Aktuálne ich formalizujem a dávam pod jednu značku. Tiež sa venujem koučingu technických lídrov a developerov.

Čomu sa venujete v EdTech Labs?

Vytvárame platformy, ktoré poznatky zo Smart Upskill automatizujú. Stávajú sa tak škálovateľnejšie. Venujeme sa napríklad projektu Geekruiter, kde učíme personalistov porozumieť technológiám. Napríklad ako robiť pohovor so softvérovým developerom – kde ich nájsť, aké otázky sa pýtať, ako ich zaujať. Online kurzy

MICHAL JUHÁS

a webináre sú jednoducho škálovateľné – človek v Thajsku sa tak môže učiť od nášho inštruktora z Košíc. Aktuálne máme prihlásených personalistov z rôznych európskych aj ázijských krajín.

Na čom ďalšom ešte pracujete?

Venujeme sa tiež projektu s učiteľmi na školách. Vidím veľký nedostatok v tom, aký typ kurzov sa učí na základných a stredných školách. Pracujeme na platforme, ktorá umožní učiteľom otvoriť si prémiové kurzy zamerané najmä na digitálne znalosti. Na platforme nájdu materiály, na základe ktorých môžu otvoriť kurz na škole, kde učia. Napríklad základy Photoshopu. Spoločným menovateľom je digitálna gramotnosť, ktorú chceme rozvinúť. Veľakrát stačí ľuďom ukázať nástroj a nadchnúť ich. Učiteľom sa páči, že si vedú vďaka tomu privyrobiť.

Akým spôsobom?

Otvoria si platený poobedný kurz po škole, na ktorý sa deti môžu prihlásiť. Stanovia si cenu, my im nejakú odporúčime, ale rozhodnutie je na nich. Kurzy na školách už existovali, naša platforma je nová v tom, že ich digitalizuje. Prototyp sme testovali na štyroch školách so šiestimi učiteľmi. Učiteľom sa to zatiaľ páči a rodičia oceňujú novší obsah. Nie je to čistý e-learning, pretože pre rodičov je dôležité, aby dieťa bolo v kolektíve. Oficiálne sa to volá blended learning – niečo si pozriete pred kurzom už

doma, napríklad video, a v škole si to vyskúšate, pričom ostatní tiež pridajú svoje skúsenosti.

Tiež je to ľahko škálovateľné?

Učiteľ v Bratislave vie vytvoriť materiál, s ktorým môže pracovať aj učiteľ v Prešove. Vedia si medzi sebou zdieľať informácie. Ten, kto vytvorí nové kurikulum, dostane peniaze za svoju prácu. Je to škálovateľné aj medzinárodne, pretože je to ľahko preložiteľné do iných jazykov.

Na Slovensku zápasíme s neflexibilitou školského systému, ktorý nedrží krok s dobou. V IT sa vyvíja všetko tak rýchlo, že nestíhame vyvíjať e-learningové kurzy, nietožeby ministerstvo stihlo akreditovať nové kurzy. Preto si myslím, že decentralizácia je cesta – chceme dať učiteľom príležitosť vytvoriť kurzy mimo vyučovania.

Vy sám uvažujete, že deti budete učiť doma. Prečo?

Verím, že tak deti dostaneme oveľa ďalej než v klasickom systéme, kde je v triede 30 detí. Všetky sú vedené tým istým systémom, ktorý ja ako rodič nemám ako ovplyvniť. Neviem, ako učiteľ učí, nemám žiadnu spätnú väzbu. Keď riešim v profesionálnom prostredí upskilling (zvyšovanie kvalifikácie, pozn. red.), môžem ovplyvniť, čo sa zamestnanci učia, dobu, dĺžku, efektivitu i lektora. Nie diktátorsky, ale chcem mať kontrolu. A keď sa nedostavia výsledky, chcem mať možnosť robiť zmeny, nie čakať osem rokov a povedať si, že toto nevyšlo. To si môžu povedať politici, že s týmito 10-tisíc deťmi sa to nepodarilo, skúsme to s ďalšími. Ale ja ako rodič mám dve deti a do školy ich dať nechcem.

O čom aktuálne snívate?

Aktuálne snívam o tom, že rozbehneme globálne profesijné vzdelávanie zamerané na digitálne zručnosti pre dospelých profesionálov vo firmách. Nedostatok digitálnych zručností je celosvetovo veľkým problémom. Vytvárame produkt, ktorý by ho mohol vyriešiť. Zameraný najmä na videá, modernejší a flexibilnejší.

Na akom Slovensku by ste chceli žiť?

Veľmi ma teší, že Slovensko ide dopredu, keď ho porovnávam s tým, aké som si ho pamätal z minulosti. Chcel by som, aby bolo miestom, kde ľudia budú brať vzdelávanie ako kľúč k úspechu. Naša ekonomika je postavená na manuálnej práci, ktorá bude v budúcnosti do veľkej miery nahradená robotikou a umelou inteligenciou. Mali by sme sa ako štát pretransformovať na znalostnú ekonomiku. Chcel by som vidieť Slovensko, ktoré sa zobúdzka každé ráno s myšlienkou, že sa naučí niečo nové. S dražvom, aby sme boli lepší.

KATARÍNA ŠUJANOVÁ

ODPORUČAME ČÍTAŤ

Generation Impact: How Next Gen Donors Are Revolutionizing Giving

S. Goldseker, M. Moody

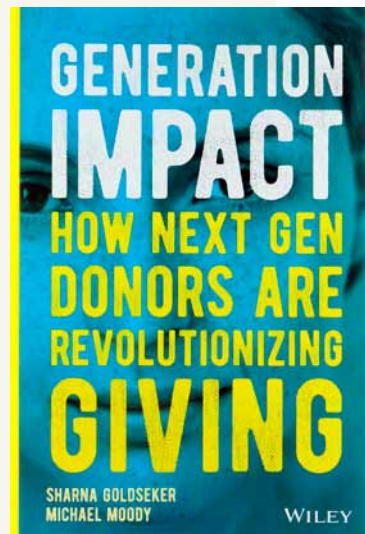
Prichádza filantropická revolúcia... V najbližších desaťročiach zdedí nová generácia donorov enormné množstvo peňazí, pričom sa očakáva, že polovicu svojho majetku venuje na filantropické účely. Zároveň narastá skupina ľudí, ktorá svoje bohatstvo nadobudla v pomerne mladom veku a bude výrazným spôsobom formovať darcovstvo. Sharna Goldseker a Michael Moody sa snažia priblížiť, kto je „Generation Impact“ a čo je pre ňu dôležité.

Zdá sa, že nová generácia bude „dávať“ viac rozumom a menej srdcom. Neznamená to však, že bude menej senzitívna voči svojmu okoliu, len sa bude viac zameriavať na skutočný dopad svojich filantropických aktivít. Autori knihy na základe svojho výskumu zistili, že „Generation Impact“ kladie najväčší dôraz na merateľnosť výsledkov. Cieľom už viac nie je len financovanie charitatívnych aktivít, ale dosahovanie spoločenských zmien. Novej generácii donorov už nestačí

vypísať šek a darovať peniaze. Neboja sa vyhrnúť si rukávy a pustiť sa do práce – venovať svoj čas, talent, skúsenosti a sociálne väzby, aby urobili svet lepším miestom pre život. Filantropiu nevnímajú ako nadstavbu profesionálneho a súkromného života, ale ako súčasť vlastnej identity.

Filantropická revolúcia zmazáva hranice medzi biznisom a neziskovým svetom. Prináša inovácie v podobe sociálneho podnikania či tzv. impact investingu, pri ktorom sa okrem generovania zisku kladie dôraz aj na riešenie spoločenských problémov.

V knihe sa veľmi citlivo prelínajú osobné výpovede darcov s analýzami a komentármi autorov. Goldseker a Moody tak prinášajú pozoruhodný vhľad do mysle ďalšej generácie donorov, ktorá bude významným spôsobom formovať budúcnosť. Prináša praktické rady pre filantropických poradcov a zároveň je inšpiráciou, ako byť moderným a osvieteným filantropom.

JUDITA
MAJEROVÁ

filantropia

